

Коць І.І.

ДВОПОЗИЦІЙНА ТИПОЛОГІЯ ТОЛІНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

У статті обґрунтовано актуальність розроблення двопозиційної типології толінгових операцій як комплексної інформаційної бази про різні особливості, параметри та схеми реалізації толінгових операцій для їхнього замовника та виконавця. На підставі узагальнення наукової та нормативно-правової бази, а також практики функціонування підприємств у толінговій сфері запропоновано типологізувати толінгові операції за низкою істотних й незалежних ознак: видами робіт переробного підприємства, складом учасників, пріоритетними мотивами здійснення, формою розрахунків між замовником та виконавцем, територіальним принципом реалізації готової продукції, місцем у діяльності підприємства, рівнем самостійності переробного підприємства, територіально-державними позиціями (місцем знаходження) замовника та виконавця, сировинною базою, рівнем комплексності (складом) сировинної бази, терміном здійснення, періодичністю здійснення, збалансованістю впливу на діяльність контрагентів, рівнем впливу на розвиток діяльності підприємства. Надано змістову характеристику кожного виокремленого виду толінгових операцій за відповідними ознаками розмежування в межах розробленої типології.

Ключові слова: толінгові операції, замовник, виконавець, давальницька сировина, переробка, типологія.

Постановка проблеми. Впевнений євроінтеграційний поступ національної економіки під егідою Європейського Союзу закономірно поглиблює роль зовнішньоекономічної діяльності для вітчизняних суб'єктів господарювання у контексті преференційного сприяння їхньому виходу та функціонуванню на іноземних ринках. На жаль, в сучасних умовах соціально-економічної кризи значна частина національних товаровиробників не готова представити гідну відповідь вимогам європейського ринку у вигляді затребуваної конкурентоспроможної продукції в силу багатьох об'єктивних та суб'єктивних причин. На сучасному етапі змушені констатувати той факт, що виробнича сфера національного господарства перебуває у далеко не найкращому стані, що підтверджується масовими кризами неплатежів, загрозами банкрутства, згортанням виробничих процесів на багатьох підприємствах, котрим на фоні таких вкрай негативних явищ і процесів все-таки вдалось зберегти потужний виробничий, техніко-технологічний та кадровий потенціал. У такій ситуації однією із доволі привабливих форм зовнішньоекономічної співпраці для вітчизняних бізнес-структур видається толінгова взаємодія, відповідно до якої зарубіжний контрагент готовий забезпечити сировинними та фінансовими ресурсами українського партнера взамін на використання його виробничих потужностей та кадрового складу у цілях

виготовлення для нього готової продукції. В сучасних умовах для українських підприємств толінгові операції є перспективним шансом не лише уникнення свого цілковитого занепаду, але й виходу з кризової ситуації та подальшого самостійного розвитку. Як свідчить практика функціонування суб'єктів господарювання у толінговій сфері, а також відповідно до положень чинної нормативно-правової бази на сьогодні існують досить різноманітні варіанти та особливості здійснення толінгових операцій, що вимагає їх достеменного знання та розуміння обома контрагентами толінгової угоди задля вибору найбільш вигідної схеми у цій сфері кожною із взаємодіючих сторін. Таким чином, з метою ефективного налагодження та повноцінного використання можливостей толінгових операцій як їх замовником, так і виконавцем виникає необхідність у систематизації різних видів таких операцій та обґрунтуванні їхнього змістового наповнення з урахуванням позицій обох сторін толінгової угоди.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-прикладні засади реалізації толінгу й толінгових операцій викликали зацікавлення й стали предметом наукових досліджень таких авторів, як М.Ю. Барна, Н.М. Гарбар, К.К. Богомазова, Ю.В. Гончаров, А.О. Дворецький, В.В. Гордієць, Л.М. Римарева, Н.А. Єфременкова, Т.В. Байдак, Г.О. Партин, О.А. Горбач [1-6] та інших. Що стосується безпосередньо виокремлення конкретних видів толінгових операцій, то їх у літературних джерелах практично не спостерігається, натомість можна помітити наукові спроби учених розмежувати види толінгу, хоча й така типологія є доволі обмеженою, що проявляється у її односторонності. Так, найбільш

розповсюдженою у літературних джерелах [2; 4; 6] є типологія толінгу, що ґрунтується на виокремленні внутрішнього та зовнішнього толінгу. При цьому, за переконаннями науковців, внутрішній толінг полягає у придбанні іноземним підприємством вітчизняної сировини, тоді як зовнішній толінг передбачає ввезення сировини з-за кордону. Своєю чергою, у зарубіжній практиці розрізняють толінгові операції з активною та пасивною переробкою сировини. Так, активна форма толінгу ґрунтується на переробці сировини іноземним контрагентом, тоді як пасивна форма полягає у переробленні сировини для іноземного замовника [2; 4; 6]. Хоча обидві вищевикладені типології не містять ознак розмежування, однак можна простежити їх перетинання, що проявляється у певному ототожненні внутрішнього толінгу й активної форми толінгових операцій та відповідно зовнішнього толінгу й пасивної форми толінгових операцій. Мова йде про те, що внутрішній та активний толінг здійснюються за схемою «вітчизняний замовник – іноземний виконавець», тоді як зовнішній та пасивний толінг передбачають протилежні позиції контрагентів. Крім того, з огляду на відсутність типологічних ознак доволі незрозумілим є змістове наповнення усіх вищеперелічених видів толінгу, адже виокремлення внутрішнього й зовнішнього толінгу розкриває позиції його учасників при ввезенні та вивезенні давальницької сировини, тоді як розмежування активної й пасивної форми толінгу акцентує увагу на позиціях контрагентів при переробці сировини. На нашу думку, доволі нераціонально виокремлювати такі види толінгу як внутрішній та зовнішній, адже, як правило, таке розмежування асоціюється із національним кордоном і наштовхує на думку, що внутрішній толінг передбачає здійснення толінгових операцій між резидентами країни, тоді як зовнішній толінг ґрунтується на співпраці із іноземним контрагентом. Що стосується активної й пасивної форми толінгу, то у такій типології теж не дуже вдало обрані означення толінгу, адже без вказаної ознаки розмежування важко одразу зрозуміти сутність відповідного виду толінгових операцій.

Також у праці [6, с. 247] виокремлено такі види толінгових операцій залежно від асортиментних груп давальницької сировини: перероблення на давальницьких умовах підакцизних видів мінеральної сировини та виготовлення підакцизної продукції; перероблення на давальницьких умовах продукції легкої промисловості, зокрема, виробів швейного виробництва; перероблення на давальницьких умовах мінеральної, хімічної, фармацевтичної сировини; перероблення на

давальницьких умовах сільськогосподарської сировини й виробництво харчової продукції. Варто зазначити, що така типологія не є абсолютно завершеною та обґрунтованою, адже вичерпно не враховує усі сфери національного господарства, у яких можуть здійснюватись толінгові операції. Крім того незрозумілим є виокремлення підакцизних видів лише мінеральної сировини поряд із непідакцизними видами різних видів сировини, що логічно повинно було б лягти в основу іншої типологічної ознаки.

Формулювання цілей статті. Зважаючи на одержані результати аналізування літературних джерел [1-6], ключовими цілями статті визначено формування комплексної двопозиційної типології толінгових операцій підприємств з урахуванням позицій замовника та виконавця і сукупністю істотних й незалежних ознак, а також логіко-змістовне обґрунтування кожного виокремленого виду таких операцій за відповідними типологічними ознаками.

Опис основного матеріалу дослідження. В процесі дослідження будь-якого об'єкта граматно побудована типологія його різновидів, котра охоплює максимально можливий спектр істотних та незалежних ознак розмежування, є важливим науково-прикладним інструментом, що формує різноаспектне уявлення про можливі характеристики та параметри досліджуваного об'єкта, особливості його функціонування, дає можливість ухвалювати обґрунтовані рішення щодо цього об'єкта, а також закладає вагоме підґрунтя для проведення подальших досліджень у відповідній сфері. При дослідженні толінгових операцій їхня систематизація набуває особливого значення, оскільки такі операції характеризуються різними особливостями та передбачають різні варіанти їхнього здійснення, що вимагає достеменного знання, розуміння та врахування усіх можливих аспектів реалізації толінгових операцій. Таким чином, комплексна типологія толінгових операцій, що ґрунтуватиметься на виокремленні максимально широкого спектру різновидів таких операцій за низкою незалежних й істотних ознак, формуватиме цілісну інформаційну базу про різноманітні характеристики, параметри та особливості здійснення толінгових операцій. Варто зауважити, що оскільки толінгові операції ґрунтуються на співпраці двох ключових контрагентів – їхнього замовника та виконавця, то при розробленні їхньої типології необхідно врахувати позиції та особливості реалізації толінгових операцій обома взаємодіючими сторонами. На підставі вивчення низки літературних й нормативно-правових джерел [1-8], а також практики функціонування бізнес-структур у сфері толінгу сформовано

двопозиційну типологію толінгових операцій на врахуванні позицій як замовника, так і підприємствах (рис. 1), що ґрунтується на виконавця.

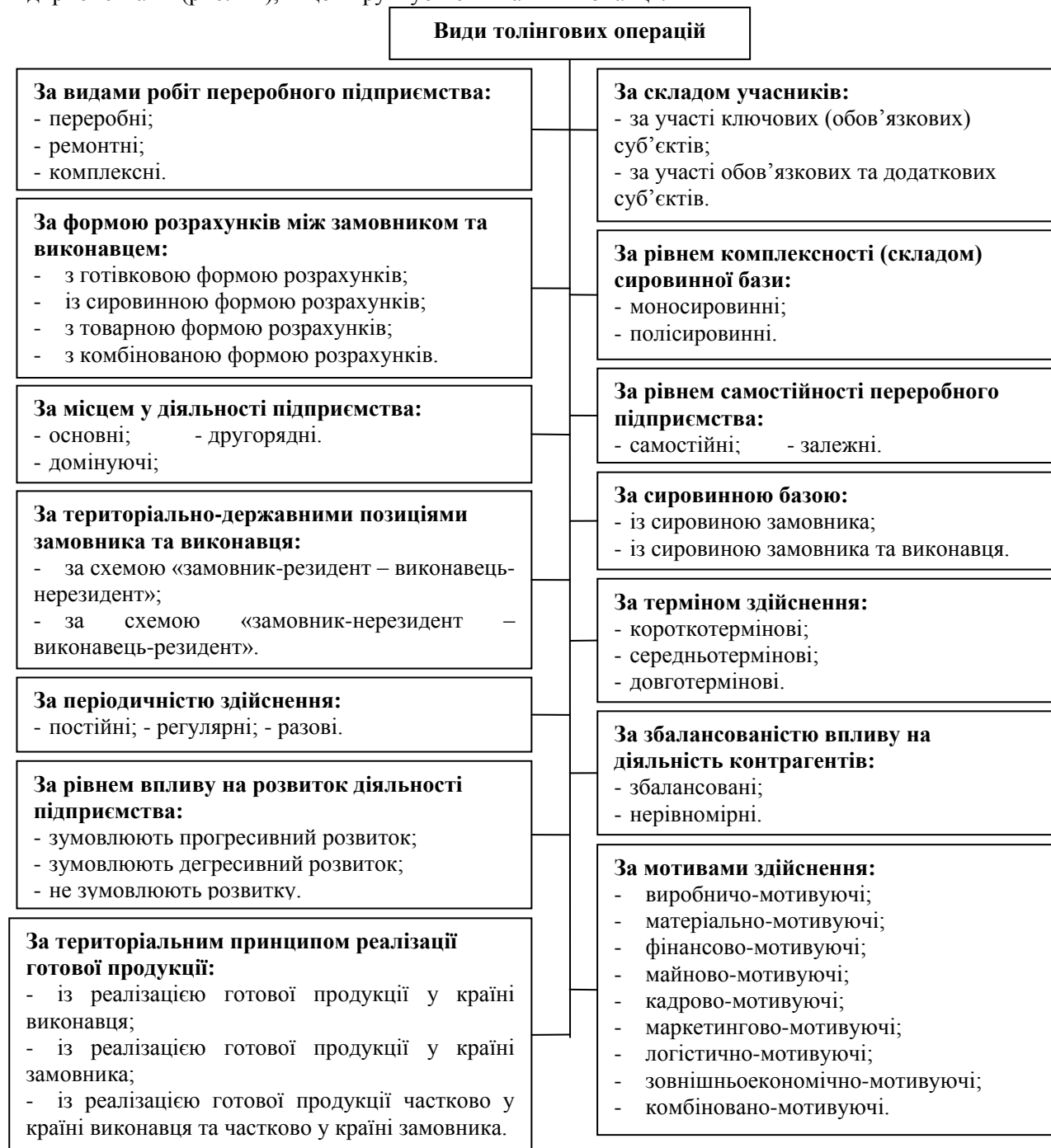

Рис. 1. Двопозиційна типологія толінгових операцій на підприємствах*

* Розроблено автором

Як відомо, толінгові операції ґрунтуються на виконанні переробним підприємством низки робіт з давальницькою сировиною замовника, що узагальнено можна поділити на переробні та ремонтні роботи. Таке розмежування регламентовано чинним Податковим кодексом України [7] і вказує на той факт, що толінгові операції не обмежуються лише переробкою давальницької сировини, але й можуть передбачати здійснення ремонтних робіт щодо наданих товарів. Відповідно до цього за видами робіт переробного підприємства доцільно виокремлювати: переробні операції

(передбачають виконання переробним підприємством низки переробних робіт, зокрема з переробки, обробки, монтажу, демонтажу, використання давальницької сировини); ремонтні операції (зосереджені на здійсненні переробним підприємством низки ремонтних робіт, зокрема, з ремонту, модернізації, відновлення та регулювання, калібрування давальницької сировини); та комплексні операції (ґрунтуються на виконанні переробним підприємством як переробних, так і ремонтних робіт).

Невід'ємними учасниками будь-якої толінгової операції є її замовник та виконавець, а також фінансові установи, що здійснюють їх розрахунково-касове обслуговування, та державні органи доходів і зборів, що контролюють реалізацію толінгових операцій в правовому аспекті. Окрім ключових суб'єктів, у толінгову взаємодію можуть бути залучені й інші учасники, що опосередковано забезпечують здійснення толінгових операцій: постачальники, посередники, збутовими, інші переробні підприємства, тощо. Отже за складом учасників доцільно виокремлювати толінгові операції, що ґрунтуються на взаємодії ключових (обов'язкових) суб'єктів (замовника, виконавця, фінансових установ, державних органів доходів і зборів), та толінгові операції, що поряд із ключовими взаємодіючими суб'єктами передбачають залучення додаткових учасників (посередників, постачальників, збутовиків, інших переробних підприємств, тощо).

Поряд із попередньою ознакою розмежування толінгових операцій логічно впливає й інша ознака, що стосується рівня самостійності переробного підприємства при виконанні ним переробних робіт. В межах такої ознаки, якщо толінгові операції передбачають автономне здійснення переробних робіт лише силами переробного підприємства-виконавця, то вони називатимуться автономними операціями, а якщо ж толінгові операції ґрунтуються на здійсненні переробних робіт силами переробного підприємства та інших підприємств, залучених у переробний процес, то тоді мова йтиме про залежні толінгові операції.

Оскільки толінгові операції передбачають взаємодію вітчизняного та іноземного контрагентів, то і замовник, і виконавець можуть займати дві різні територіально-державні позиції відносно свого контрагента – резидента і нерезидента. Відтак, за територіально-державними позиціями (місцем знаходження) замовника та виконавця варто виділяти толінгові операції, що ґрунтуються на схемі «замовник-резидент – виконавець-нерезидент», та толінгові операції, що ґрунтуються на схемі «замовник-нерезидент – виконавець-резидент».

За класичною схемою толінгові операції передбачають переробку сировини, котра у повному обсязі належить іноземному власнику і передається переробному підприємству для виготовлення на її основі готової продукції. При цьому відповідно до положень чинного Митного кодексу України [8] у процесі здійснення толінгових операцій для переробки давальницької сировини можуть також використовуватись українські товари, які (окрім палива та енергії) за умови їх повного споживання під час реекспорту готової продукції

повинні бути заявлені у митний режим експорту. Своєю чергою, Податковий кодекс України [2] регламентує, що необхідною умовою зарахування операцій до операцій з давальницькою сировиною є те, що сировина замовника на конкретному етапі її переробки повинна становити не менше, ніж 20 відсотків загальної вартості готової продукції. Отже відповідно до вищевикладеного раціонально поділяти толінгові операції за сировинною базою на операції, що ґрунтуються виключно на сировині замовника, та операції, що ґрунтуються частково на сировині замовника та частково на сировині виконавця.

Відповідно до визначення давальницької сировини, поданого у чинному Податковому кодексі України [7], така сировина є комплексним поняттям і може включати сировину, матеріали, напівфабрикати, комплектуючі вироби, енергоносії, які необхідні для виготовлення на їх основі готової продукції. При цьому склад сировинної бази визначається особливостями виробничого процесу. Таким чином, за рівнем комплексності (складом) сировинної бази, що використовується у цілях толінгових операцій, варто виокремлювати моносировинні операції (ґрунтуються лише на одному виді давальницької сировини, що є достатнім для виконання певного виду робіт в межах толінгових операцій), та полісировинні операції (для виконання толінгових робіт потребують комплексної сировинної бази, що може включати різні види сировини, матеріалів, напівфабрикатів, комплектуючих виробів, енергоносіїв).

Типова схема перебігу толінгових операцій передбачає повернення виготовленої переробним підприємством на основі давальницької сировини продукції її власнику, який надалі самостійно реалізовує продукцію у країні свого розташування. Водночас, відповідно до Митного кодексу України [8], одержані продукти переробки можуть також бути реалізовані на митній території України за умови їх митного оформлення відповідно до митного режиму імпорту. Отже, у вищевикладеному контексті доцільно розмежовувати за ознакою територіального принципу реалізації готової продукції толінгові операції, що передбачають реалізацію готової продукції у країні замовника; толінгові операції, що ґрунтуються на реалізації готової продукції у країні виконавця; толінгові операції, що передбачають реалізацію продукції частково у країні замовника та частково у країні виконавця.

При здійсненні замовником розрахунків із виконавцем за виконані останнім переробні роботи та покриття усіх понесених витрат, пов'язаних із переробкою давальницької

сировини, можуть застосовуватись такі форми оплати: оплата готівкою, сировиною, готовою продукцією або комбінована оплата. З огляду на таку різноманітність можливих варіантів розрахунків між замовником та виконавцем логічно виокремлювати за однойменною ознакою: толінгові операції, що ґрунтуються на готівковій формі розрахунків; толінгові операції, що передбачають сировинну форму розрахунків; толінгові операції, що ґрунтуються на товарній формі розрахунків; толінгові операції, що передбачають комбіновану форму розрахунків.

З огляду на стан та особливості функціонування контрагентів (як замовника, так і виконавця) толінгові операції можуть займати місце основної або другорядної діяльності. Слід зазначити, що на практиці, як правило, толінгові операції поглинають основну діяльність тих переробних підприємств, котрі характеризуються істотними виробничими та фінансовими проблемами, а сировинні й фінансові ресурси іноземного контрагента відновлюють їхнє стабільне функціонування. Таким чином, за місцем у діяльності підприємства слід виокремлювати основні толінгові операції (у випадку ототожнення толінгових операцій та основної діяльності підприємства); домінуючі толінгові операції (займають переважачу частку в основній діяльності підприємства); та другорядні толінгові операції (посідають другорядне місце в основній діяльності підприємства).

Що стосується часового аспекту здійснення толінгових операцій, то він головним чином визначається специфічними особливостями переробних робіт зокрема та процесу виготовлення готової продукції загалом. З огляду на законодавчу регламентацію тривалості здійснення толінгових операцій (відповідно до Митного кодексу України [8] максимальний термін переробки товарів, котрі поміщені у митному режимі переробки, становить 365 днів) та особливості виробничих процесів у різних галузях економіки за терміном здійснення доцільно виокремлювати: короткотермінові толінгові операції (тривалістю до 1 місяця); середньотермінові толінгові операції (тривалістю 3-6 місяців); довготермінові толінгові операції (тривалістю 6-12 місяців).

Поряд із часовим аспектом здійснення толінгових операцій важливу роль відіграє й періодичність їхньої реалізації, що зумовлює відповідний поділ таких операцій на постійні (здійснюються на постійній основі і, як правило, є основною діяльністю підприємства або займають вагомий частку в ній); регулярні (реалізуються через визначені проміжки часу (декаду, місяць, квартал, півріччя, рік, тощо)); та разові операції (здійснюються не на постійній

основі, а, як правило, за разовими рішеннями керівництва у певних умовах функціонування для вирішення тих чи інших завдань і проблем підприємства).

Як зазначає багато дослідників толінгової сфери, а також на підставі вивчення практики функціонування толінгових підприємств (як толінгерів, так і переробних підприємств) можна стверджувати те, що толінгові операції не завжди позитивно впливають на діяльність і подальший розвиток підприємства, зазвичай виконавця переробних робіт. Таким чином, за рівнем впливу на розвиток діяльності підприємства раціонально відокремлювати толінгові операції, що зумовлюють прогресивний розвиток діяльності підприємства; толінгові операції, що спричинюють регресивний розвиток діяльності підприємства; толінгові операції, що не зумовлюють розвитку діяльності підприємства.

Варто також зазначити, що толінгові операції можуть чинити неоднаковий вплив на діяльність замовника та виконавця, що потребує врахування такого аспекту при прийнятті рішення про запровадження толінгових операцій. Отже, варто усвідомлювати поділ толінгових операцій за збалансованістю впливу на діяльність контрагентів на збалансовані операції (чинять приблизно збалансований вплив на діяльність замовника та виконавця) та нерівномірні операції (характеризуються істотною нерівномірністю впливу на діяльність замовника та виконавця).

Передумовами здійснення толінгових операцій як їхнім замовником, так і виконавцем є їхні мотиви, що відображають об'єктивні причини запровадження такої діяльності і стосуються, як правило, стану, сильних і слабких сторін, загроз і можливостей різних сфер функціонування підприємства. За результатами вивчення та узагальнення можливих мотивів реалізації толінгових операцій за пріоритетними мотивами здійснення доцільно виділяти: виробничо-мотивуючі, матеріально-мотивуючі, фінансово-мотивуючі, майново-мотивуючі, кадрово-мотивуючі, маркетингово-мотивуючі, логістично-мотивуючі, зовнішньоекономічно-мотивуючі, комбіновано-мотивуючі операції.

Висновки і перспективи подальших досліджень. На підставі вивчення й аналізування літературних та нормативно-правових джерел у толінговій сфері розвинуто типологію толінгових операцій за низкою істотних й незалежних ознак та надано змістову характеристику кожному виокремленому виду. Розроблена типологія формує не лише вагомий науковий інтерес, котрий проявляється в різноаспектному інформаційному обґрунтуванні реалізації толінгових операцій, що може послужити вагомим підґрунтям для проведення досліджень

у цій сфері, але й характеризується значною прикладною цінністю, оскільки може бути використана як інформаційна база керівниками, менеджерами та фахівцями бізнес-структур різних видів діяльності при виборі та подальшій реалізації того чи іншого виду толінгових операцій. Загалом така типологія значною мірою розширює інформаційну обізнаність у толінговій сфері на теоретичному і прикладному рівні та дає змогу обґрунтовано здійснювати толінгові

операції з урахуванням різних аспектів у цій сфері.

Перспективами подальших досліджень є розроблення та обґрунтування концептуальних засад управління толінговими операціями крізь призму класичного механізму менеджменту, що дасть змогу сформувати дієві та ефективні важелі впливу на перебіг толінгових операцій на підприємствах.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барна М.Ю. Толінгові операції в Україні: переваги та недоліки / М.Ю. Барна, Н.М. Гарбар // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.4. – С. 165-169.
2. Богомазова К.К. Сутність операцій з давальницькою сировиною та їх значення [Електронний ресурс] / К.К. Богомазова // Ефективна економіка. – 2013. - № 7. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2182>
3. Гончаров Ю.В. Вплив толінгу на конкурентоспроможність легкої промисловості України / Ю.В. Гончаров, А.О. Дворецький // Вісник Хмельницького національного університету. - 2009. - Т. 1. - № 4.- С.99-101.
4. Гордієць В.В. Теоретико-методологічні засади реалізації толінгових операцій в Україні в сучасних умовах [Електронний ресурс] / В.В. Гордієць, Л.М. Римарева // Тези доповідей Інтернет-конференції [«Україна Наукова. Економіка»], (2014). – Режим доступу: <http://int-konf.org/>
5. Єфременкова Н.А. Шляхи підвищення якості швейних виробів в умовах толінгу / Н.А. Єфременкова, Т.В. Байдак // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія «Економічні науки». - 2015. - № 1 (83). - С. 59-65.
6. Партин Г.О. Толінг як форма залучення обігового капіталу / Г.О. Партин, О.А. Горбач // Науковий вісник НЛТУ України. - 2011. – Вип. 21.7. – С. 243-248.
7. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
8. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>

REFERENCES

1. Barna, M.Yu., & Harbar, N.M. (2012). Tolinhovi operatsiyi v Ukrayini: perevahy ta nedoliky [Tolling operations in Ukraine: advantages and disadvantages]. *Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny – Scientific Bulletin of UNFU*, 22.4, 165-169 [in Ukrainian].
2. Bohomazova, K.K. (2013). Sutnist' operatsiy z daval'nyts'koyu syrovynoyu ta yikh znachennya [The essence of tolling operations and their importance]. *Efektivna ekonomika – Effective economy*, 7. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2182> [in Ukrainian].
3. Honcharov, Yu.V., & Dvoretzky, A.O. (2009). Vplyv tolinhu na konkurentospromozhnist' lehkoyi promyslovosti Ukrayiny [The impact of tolling on the competitiveness of light industry of Ukraine]. *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu - Herald of Khmelnytskyi national university*, Vol. 1, N 4, 99-101 [in Ukrainian].
4. Hordiyets, V.V. & Rymareva, L.M. (2014). Teoretyko-metodolohichni zasady realizatsiyi tolinhovyykh operatsiy v Ukrayini v suchasnykh umovakh [Theoretical and methodological principles of implementation of tolling operations in Ukraine in modern conditions]. *Proceedings from: Internet-konferentsiya “Ukrayina Naukova. Ekonomika” – Internet Conference “Scientific Ukraine. Economics”*. Retrieved from <http://int-konf.org/> [in Ukrainian].
5. Yefremenkova, N.A. & Baydak, T.V. (2015). Shlyakhy pidvyshchennya yakosti shveynykh vyrobiv v umovakh tolinhu [Ways to improve the quality of garments in terms of tolling]. *Visnyk Kyivsk'oho natsional'noho universytetu tekhnolohiy ta dyzaynu. Seriya «Ekonomiczni nauky» - Bulletin of the Kyiv National University of Technologies and Design. Ser. “Economic sciences”*, 1 (83), 59-65 [in Ukrainian].
6. Partyn, H.O., & Horbach, O.A. (2011) Tolinh yak forma zaluchennya obihovoho kapitalu [Tolling as a form of involvement of working capital]. *Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny – Scientific Bulletin of UNFU*, 21.7, 243-248 [in Ukrainian].
7. Podatkovyy kodeks Ukrayiny vid 2 lyutoho 2010 r., N 2755-VI [Tax code of Ukraine from December 2, 2010, N 2755-VI]. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> [in Ukrainian].
8. Mytnyy kodeks Ukrayiny vid 13 bereznya 2012 r., N 4495-VI [Customs code of Ukraine from March 13, 2012, N 4495-VI]. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> [in Ukrainian].